

Gammelgäddan i Vassviken.

Av Karl-Erik Forsslund.

— Och det säger jag och det står jag vid, att den dag Gammelgäddan stiger till väders ställer jag till fest, och det ska ta mig aderton metkrokar bli en fest som sjön aldrig har sett maken till.

Det var Silverling, mörten, som talade och en gammal aborre som hörde på. Aborren stod och latade sig utanför risvålen i Vassviken, och Silverling kilade runt omkring honom, arg och med lysande röda ögon.

— Jag har redan börjat samla ihop matvaror, fortsatte Silverling, har en hel hög maskar i en skriva därborta. Det är för rästen ett sant nöje, men det begriper inte ni rödfenor; ni slukar hela masken, och så sitter ni där och sprattlar med kroken i magen. Nej, man ska vara kvick i vändningarna och försiktig på samma gång; man ska komma kilande och nypa en liten bit i taget, tills kroken hänger där ren och dinglar. Så här ska det gå till!

Han slog ett par slag med stjärten och sam bort till en lång mask som ringlade sig i vattnet straks ovanom vålen. Han bet av en bit, släppte den i förbifarten framför aborren, gjorde en lov och vände om till masken på nytt. Men nu kom han inte igen; aborren såg honom med ens försvinna i höjden, han vred och kastade sig så det lyste och blixtrade genom det gröngröna, strimmiga dunklet.

— Tack för bjudningen, ropade aborren efter honom. Det gör mig lessen att värden själv inte får vara med på kalaset.

Så dök han hastigt in i risvålen svarta snår — han hade sett en väldig mörk skugga komma glidande tyst och lömskt genom vattnet.

Det var Gammelgäddan som var ute på rov. Hon strök sakt runt vålen ett tag, så ställde hon sig i skuggan och väntade; hon slöt ögonen till sju åttondelar för att inbilla folk att hon sov — hon såg alldeles tillräckligt med den återstående åttondelen — och rörde inte en fena.

Gammelgäddan var ganska storväxt. Säger man att hon vägde två och ett kvarts pund och höll dryga 6 fot från sin horniga käft och till yttersta stjärtspetsen, så skarvar man inte något

att tala om. Att hon också var tämligen glupsk och svår att ha i maten, behöver nog icke särskilt påpekas. Lika litet som det sorgliga faktum att hon var Vassvikens buse och utövade ett enväldigt skräckregemente i hela denna del av sjön.

Det hade hon hållit på med i åtskilliga år; de älsta aborrarna där i trakten mindes henne från sin barndom, och hon var ren gammal då. Åtskilligt hade hon också varit med om; när hon någon gång händelsevis var mätt och följaktligen vid gott lynne, kunde hon ställa sig i vasskanten och berätta; då kommo de simmande i stora glittrande stim från alla håll, aborrar och mörtar, lakar och sikar, löjor och snorjärsar och småfisk av alla slag. De ställde sig runt omkring henne och lyssnade, och hon drog den ena spännande historien efter den andra. Hur hon snärjt in sig i nät men krånglat sig lös igen i sista minuten; hur hon fastnat på drag och svirvlar men slitit sig uppe vid själva båt-kanten. Hur hon en solmorgon i lektiden jagat en grann och smidig hona — vid Ran, även jag har varit ung! sade Gammelgäddan och smållde med käkarna; den tokan hade flugit ända upp på torra land, på ett långgrunt ställe med sandbotten, och blivit liggande mitt framför fötterna på en pojke, som också passade på och högg henne med bara händerna; men Gammelgäddan hade kastat sig ut i vattnet igen med ett finare hopp, ett hopp som en flygfisk kunnat avundas, sade Gammelgäddan och spritade ut alla sina fenor. Och hur hon en annan gång slukat en jättestor aborre, som satt på en långrevskrok; betet var en mört, den hade slukats av en aborrkrake, knappt längre själv än mörten, han i sin tur av den stora och denna av Gammelgäddan. Tafsen brast förstas som en silkestråd bara hon vände på sig, och hon seglade lugnt därifrån med alla tre fiskarna i magen, det var en billig och bekväm festmiddag.

Hon hade många sådana minnen och upplevelser att förtälja; men de bästa voro historierna om katten och svalan. Den första tilldrog sig en kväll, Gammelgäddan kom simmande utefter stranden; hon hörde pojkröster på land, och då och då kom en sten plumsande, de kastade smörgås och bundo näcken. Men slutligen kom något ramlade som inte var en sten; det hade ben och kravlade och sparkade och sjönk endast helt obetydligt under vattenytan. Gammelgäddan

sam närmare och såg då, att det var en kattunge; han hade en tyngd bunden om halsen, men den var inte tung nog, utan där stod stackaren och trampade vatten och kunde varken komma upp eller ned. Men Gammalgäddan hjälpte honom, tog honom i svansen och drog honom ut på djupet; han lugnade sig snart och smakade inte övet.

Historien om svalan berättade hon ännu hellre, alltid med något nytt tillägg. Det var en klar solskensdag, men man väntade regn, svalorna flögo lågt. Gammalgäddan stod i vattenbrynet och glodde på dem; de kommo singlande som pilar utefter vattnet, doppade sig ett tag och sköto upp mot skyn igen. Och rätt som det var, kom en skjutande rakt emot henne, doppade sig tätt framför hennes huvud — och blev kvar därnere; Gammalgäddan hade bara behöft sträcka på sig, öppna gapet och smälla ihop det igen. Det var en läckerbit. Kramsfågel!

När hon sålunda berättat en stund, var hon åter hungrig — småfiskarna visste det, och ett tu tre, innan hon kommit till slutet på den sista historien var det tomt omkring henne. Hon snurrade runt och såg sig om; inte ett liv, de voro som bortblåsta värenda en.

Hon fick ge sig ut på jakt igen, och det dröjde inte länge förr än hon i alla fall fått sig en trind och trevlig aborre. —

Men det går så länge det går, och sen går det åt skogen, som ordspråket säger. Det kan också uttryckas så, att gäddan går så länge i vatten tills hon spricker.

Det var några mörtar, nära släktingar till salig Silverling. De hade sammansvurit sig att störta enväldshärskaren, och de hade kokat ihop en plan som hade alla utsikter att lyckas. Den var byggd på en rysja som nyligen lagts ut längst in i Vassviken, och på en sträng befallning till alla traktens fiskar att hålla sig väl gömda ett par dar; Gammalgäddan skulle att börja med ställas på svältkur och göras riktigt glupsk och vild.

Det tycktes gå efter beräkning. De sammansvurna följde henne troget på vederbörligt avstånd vart hon for; och hon for vida omkring, hälsade på i närbelägna vikar, strövade bland holmarna, gick upp i bäckar och åar, stod i timtal och väntade vid grund och vålar. Men i den natten fick hon intet; överallt var det lika dött och tomt. Hon magrade och blev nervös, vilket hjärtligt glädde och tillfredsställde mörtarna.

Så en midnatt stod en av dem, det var Silverlings bror, i närheten av rysjan — han hade sett att hon höll till därinne i vassen. Och snart såg han henne närma sig — han låtsades om ingenting, stod bara kvar och såg omedveten ut.

Allt närmare kom hon — nu var hon knappt ett par alnar borta — då satte mörtan iväg, vek av utefter landgångsnätet och rusade rakt in i rysjans gap. Och gammalgäddan efter för full maskin; under vanliga konjunkturen skulle hon nog ha saktat farten, men nu varken såg eller tänkte hon, utan lät det gå. Hon törnade emot nätet, vände och gled in i struten, och sen kunde hon inte komma längre.

Någon mört fanns inte därinne, han hade kilat ut genom en maska, men det var inte nog glest för Gammalgäddan, hon stod där hon stod.

När hon kom underfund med det vart hon arg, som man i allmänhet blir när man fastnar i en rysja. Hon snodde runt och rusade av och an, men någon utgång hittade hon inte på; hon piskade omkring sig med stjärten och körde så kraftigt hon orkade mot nätväggen, men den höll; hon vältrade sig och vände buken opp, men ut kom hon inte ändå.

Hon lugnade sig och stod och hämtade andan ett tag. Då prasslade det i vassen, det var Silverlings bror som kom simmande; men han var inte ensam — han hade tvärtom ett ganska talrikt sällskap; först var det de sammansvurna och sen var det alla vikens övriga invånare, från alla håll och kanter kommo de, gamla och unga, aborrar och mörtar, lakar och sikar, löjor och snorjärsar och småfisk av alla slag. Där funnos till och med ett par smågäddor, ett par av hennes egna blodsförvanter, och en blanklax och en bred braxen hade förrirat sig ända hit från sina avlägsna hembygder. Och runt omkring rysjan samlade de sig alla, tätt utanför nätet. Gammalgäddan anade vad det skulle bli av, men beslöt att hålla sig stilla och varken höra eller se.

Det var Silverlings bror som började.

— Vi kommer för att få höra några trevliga historier, sade han. Det var så längesen vi hade det kära nöjet. Men nu ha vi tyckt att tillfället skulle vara det lämpligaste man gärna kan önska sig. Eller vad säger ni själv?

Han tystnade och de väntade att Gammalgäddan skulle svara på ett eller annat sätt. Men hon stirrade stelt rakt fram, sköt fram underkäken och teg.

— Å, va inte kitslig nu, sade en mindre löja. Ni brukar ju vara så livad för saken annars, och Ni berättar ju också så överlägset!

— Hör, tyckte en äldre aborre, dra den där om långreven, va? Det är alltid en sann glädje att höra om en fisk att han reder sig och kommer lös, det må vara från en krok eller ur en rysja!

Det där tog; Gammalgäddan blängde till och visade tänderna ett tag, men vart strax lugn och kall igen.

— Hon ilsknar till, viskade en snorjärs, och det gick en fnissning genom stimmet. Hör nu gäddfar, fortsatte han högre, hur var det med den där svalan —

— Och katten sen, skrek en annan, har ni kvar honom än?

— Visst katten, sade en ful lake med ett brett grin — hör ni inte hur det jamar i magen på henne!

Det var kvickt sagt, tyckte de alla och grnade med. Hör hur det jamar i magen på henne! upprepade en efter annan.

— Han är hungrig, stackars kräk, sade Silverlings bror. Gammelgäddan har ju inte gett honom något att äta på flera dar.

Ett par kviddor, de minsta i hela hopen, summo till hälften in i rysjan.

— Gammelgädda, ropade de, vill du ha frukost? Öppna gapet så kommer vi!

— Öppna gapet så kommer vi skrek löjor och snorjärsar efter och stucko in nosen genom maskorna.

Och Gammelgäddan gapade; aldeles ofrivilligt skedde det, men gapade gjorde hon. Då blev det ett jubel, de summo ut och in i rysjan, de stimmade runt omkring henne och snuddade till och med ibland vid stjärtfenan. Och nu kunde Gammelgäddan inte styra sig längre; hon var vild och rasande, virvlade runt och spärrade ut fenorna och högg efter småkräken, men de råddade sig alltid ut genom nätet, hon kom inte åt så mycket som ett fjäll av dem och desto vilddare och ursinnigare vart hon.

Det var redan ljust uppe i luften; vattnet började bli varmare och genomstrålas av gula strimmor och strålknippen. Dämpade ljud började höras däruppiifrån; en tupp gol någonstans på strandslutningen, en vällingklocka ringde och en vind dansade fram över vattenytan; vågorna skvalpade och gnolade, och det susade i vassen.

Allt det där gjorde småfiskarna ännu skämsammare och kvickare i både mun och stjärt; de kilade hit och dit, de sköto blixtnabbt mellan Gammelgäddans gapande käkar, och de hoppade ända upp över vattenbrynet så det stänkte och gnistrade om dem.

Men med ens blev det stilla och tomt omkring Gammelgäddan. De smeto bort i vassen allihop och försvunno — liksom förr när hon berättade historier för dem.

Hon undrade och lyssnade. Och hon hörde ett plaskande i vattnet — det närmade sig, och hon såg något stort svart komma glidande över vattnet, som skuggan av ett moln.

Det stannade bredvid rysjan — så lyftes den upp i luften, så hörde Gammelgäddan ett dånande hurrarop ur två pojkstrupar, och straks efteråt låg hon på botten av en båt och kippade efter andan.

Något vasst och kallt stacks in i nacken på henne, hon hörde ett knastrande och tyckte att hon klipptes mitt av, och så domnade hon bort. Genom dvalan kände hon ändå, hur en pinne trängdes in genom ena gälöppningen; den skulle ut genom munnen, men Gammelgäddan knep ihop käkarna, varför visste hon inte riktigt klart själv. En av pojkarna sökte bända isär dem, men det skulle han aldrig ha gjort; Gammelgäddan hade präktiga tänder och en bit kraft kvar än, och den använde hon; när pojken drog ut fingrarna igen voro de tämligen trasiga, och ett par föreföllo för den ytliga betraktaren mera som drypande röda slamsor än som människofingrar.

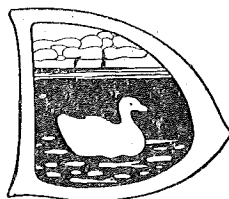
Det var Gammelgäddans sista bedrift. Sen blev det mörkt och tyst omkring henne. —

Det hittades en hel hop småsaker i Gammelgäddans mage. Någon katt fanns där visserligen inte, men istället åtskilliga metrevar och flöten, en större svirvel, ett par dussin metkrokar, en barkbåt med master och segel och unionsflagga, en tennsoldat och en slät guldring, allt i tämligen oskadat och användbart skick.

Den vita ankan.

Skånsk folksaga.

et var en gång en konung som hade en snäll och god drottning och med henne en prins och en prinsessa. Men så dog den unga drottningen och konungen gifte om sig med en stygg kvinna som också hade en dotter. Kort därefter drog konungen ut i krig och blev borta i många år. Under tiden skickades den unge prinsen till ett främmande hov, men prinsessan fick stanna kvar hos sin styvmoder. Drottningen hatade den lilla flickan, ty hon såg, att hon var mycket skönare än hennes egen dotter, och då prinsessan blev något äldre lät hon henne sköta de tyngsta göromål. En dag hade hon funderat ut någonting, som hon tänkte prinsessan aldrig skulle kunna orka med. Hon lämnade henne ett fat svart ull och befallde henne gå ned till sjöstranden och tvätta den tills den blev vit. »Innan ullen är snövit får du ej komma hem

igen!» sade hon. Karin, så hette prinsessan, gick sorgen ned till stranden och började tvätta och rätt som hon stod där stack en hand

upp ur vattnet och en röst ur djupet sade: »Giv mig något i min hand skall jag giva dig tiofalt åter!» Karin hade blott ett äpple, som hon fått till dagkost och det lade hon i handen. Straxt svarade rösten: »Tack! Då du tvättar ullen blir den vit, då du kammar ditt hår skall det komma guld ur det, och då du talar skall det strömma pärlor ur din mun!» Som rösten sagt så skedde. — Nu blev drottningen mycket avundsjuk och skickade sin egen dotter med ull i en silverskål för att det skulle hända henne samma lycka. Men dottern var lika stygg som modern, och då handen stack upp, slog hon den med en törnekäpp i stället för att giva någonting. Då svarade rösten: »Hur länge du än tvättar, skall svart bli svart, då du kammar ditt hår, skall det bli till törne, och då du talar skall det komma ödlor och grodor ur din mun». Som rösten sagt, så skedde och drottningens hat växte allt mer och mer mot Karin.

Den unge prinsen hade skött sig väl hos den främmande konungen, och stod i stor gunst hos denne. Emellertid fick han många avundsmän och dessa sade till konungen att den främmande

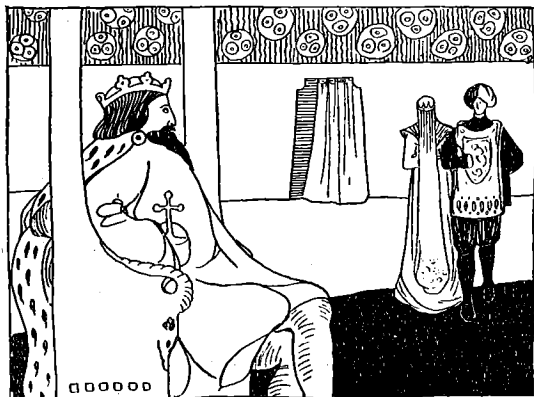
prinsen var en avgudadyrkare, ty han hade en bild i sin medaljong som han ofta såg på och tillbad. Konungen lät då kalla till sig prinsen och frågade vad det var för en bild han tillbad. »Jag tillbeder ej någon bild», svarade prinsen, »men i min medaljong har jag ett porträtt av min syster, som jag mycket älskar och som jag därför gärna ser på.» Konungen bad då att få se bilden, och då han sett på den förklarade han, att han inget högre önskade än att få prinsessan Karin till sin drottning. Häröver blev prinsen mycket glad, ty han var fästad vid konungen, och så beslöts det att han skulle resa

hem och hämta sin syster. Då han kom hem låtsade drottningen att hon blev mycket glad, hjälpte till det bästa hon kunde och följde själv jämte sin dotter med skeppet, som skulle föra Karin till konungen. Under resan stötte hon emellertid Karin i sjön och hängde hennes brudslöja över sin egen dotter, så att prinsen ej märkte att Karin var borta. Prinsessan hade emellertid en vän i havet, ägaren till handen, och han omskapade henne till en vit anka som sam bakom skeppet.

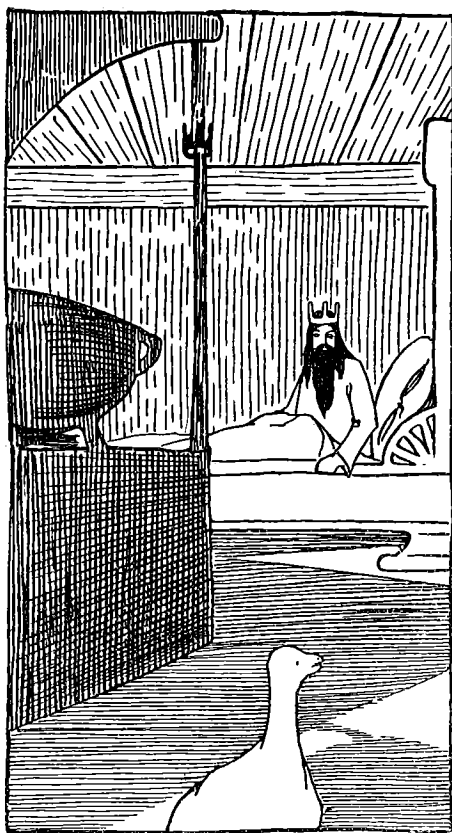
Då prinsen kom fram tog han drottningens dotter, som han trodde vara Karin, med sig och förde henne inför konungen. Men när han lät brudslöjan falla och konungen fick se prinsessan med törnbushåret, trodde han att både prinsen och drottningen voro bedragare och lät kasta dem alla i fångelse. — Under natten hände det emellertid att kocken i det kungliga

köket väcktes av en vit anka, som kom in genom avloppsrännan och som kunde tala alldeles som en människa. »Jag är den rätta prinsessan»,

sade ankan, »om konungen nästa natt klipper mig i foten då jag kommer in vid midnatt blir jag åter människa!»

Kocken meddelade konungen vad han sett och nästa natt lade sig konungen själv i köket. Ankan kom liksom föregående natt och sade all-

deles detsamma. Precis som klockan slog 12 sprang konungen upp och klippte henne i foten,

och nu stod alldeles samma prinsessa framför honom, som han sett i prinsens medaljong.

Nu blev allt den onda drottningens svek upptäckt och hon blev dömd att kokas i en oljekittel, men prinsessan Karin blev gift med konungen och prinsen blev hans förste minister.

P.

Slottet och kojan.

Då det lugna senmörkret breder sig över land och sjö, solens sista strålar försvunnit och allt är lugnt och stilla, då blir ens sinne lätt och vemodigt och man lyssnar gärna till historier, som timat fordom. Så var det med den lilla byn, som låg där vid granskogens yttersta kant. Det var en stilla högsommarekväll med luften mättad av granskogens friska doft av kåda, och fåglarna hade slutat att sjunga, då byns äldste man satt i en krets av ivrigt lyssnande ungdom och berättade hur det kom sig, att det stora slottet stod där mitt ibland alla de små kojorna.

»Jo», började den gamle, »slottet stod där redan långt innan jag var född. Men min farfader var med då det byggdes och han har berättat för mig dess historia. Slottet var ursprungligen endast en liten koja som alla de andra, ni ser här runt ikring er.

Det var en lika härlig kväll som denna, då hela byn uppskrämdes av att en tät rök började uppstiga från skogen. Alla skyndade dit, men ingen kunde göra något. Hela skogen var redan ett enda flammande bål. Nu började det blåsa och vinden drev elden mot byn, som också snart stod i ljusan låga. Det dröjde ej länge förrän hela byn var nedbränd utom ett enda hus som stod på en kulle, omgiven av alla de andra.

Det var detta lilla hus, som sedan blev det stora slottet, ni se där borta. Hur det kom sig skola ni nu få höra. Jo, ni veta, att hela byn brann utom ett enda hus. Folket insåg strax att det inte kunde bli herre över elden, utan försökte i stället att rädda så mycket som möjligt av de få ägodelar de ägde. Allt som räddades bars till huset på kullen. Som det även var i slättertiden fylldes det lilla husets lador snart från golv till tak. Men all säden fick ändå inte plats och då tyckte husets ägare, att de andra gärna kunde bygga till flera lador och medan de voro i lag med arbetet, kunde de på samma gång bättra på huset också och bygga till en våning.

Folket gjorde det av tacksamhet över att de fått förvara sina ägodelar där. I stället för en våning blev det två. Ägaren gick endast omkring och såg på medan de andra arbetade och befälde dem att göra så och så. Härav fick han en vana, att alltid kommendera de andra — som lydde.

Nu har sommaren försvunnit. Dagarna bli allt kortare och kortare. Blommorna ha vissnat bort och gräset är ej längre grönt. Nu är det ej heller fåglar som flyga omkring och uppfylla luften med glatt kvitter, utan det är den hårda höstvinden, som tjutande far igenom de nakna trädens grenar.

Ännu har folket inte hunnit bygga några bostäder åt sig och så en dag börjar det snöa. Då blevo de förskräckta. De visste av gammalt att vintrarna voro långa och svåra. Nu insågo de — fastän försent — att de utan nytta för sig själva arbetat åt en annan.

Det lilla huset är nu ett stort sådant. Ägaren har blivit högmodig och girig. Han har fått för sig, att det, som folket samlat i hans lador — emedan några andra ej funnos — tillhör honom.

De visste ej var de skulle bo under den långa och kalla vintern. Slutligen måste de vända sig till husets ägare och be om tillåtelse, att bo i det hus, som *de* byggt. Det fingo de. Men på hårda villkor, mycket hårda. Nöden kan heller — än så länge — aldrig vänta någon rättvisa. Den girige bonden skulle få fem somrars skördar.

Allt måste en gång taga slut. Likaså vintern. Det blev vår igen. Fåglarna vände tillbaka från söderns soliga länder.

Herrn på slottet — så kallades den girige bonden — befälde dem nu att skynda sig att så och plöja. Skörden skulle ju tillhöra honom. De fingo ej tid att bygga sig ordentliga bostäder, utan det blev blott små kojor. Men att göra slottet större och större det fingo de tid till, ty slottsherrn *ensam* hade ju makten.

Ju rikare han blev desto fattigare blevo de. Fälten gävo rika skördar, men folket fick svälta. Han tog allt, han, som inte gjorde något själv, utan blott tog emot. Skördade frukterna av andras arbete!»

Den gamle tystnade ett ögonblick. Mörkret sänkte sig över den ivrigt lyssnande ungdomsskaran, som flyttat sig närmare varandra fulla av rädsla över den gråsvarta sommarnattens underliga mörker och de besynnerliga skuggor, som tycktes krypa ut ifrån den med ett genomskinligt, dunkelt töcken omsvepta granskogen, och åtföljda av det hemska ekot av nattfåglarnas gällt ljudande locktoner i den oroliga natten.

Den gamle började på nytt:

»Nu kan jag berätta vad jag själv upplevat. I slottet härskade ej längre den forne härskaren

utan det var hans äldste son. Denne visste inte på vad sätt slottet uppbyggts. Han visste ej att grundvalarna vilade på ett olyckligt folks förbannelser.

Han tyckte att det var fullt naturligt, att alla skulle släpa och träla för honom. Vad angick det honom, att de dogo av hunger, fastän han kunnat mätta dem tiofalt. Han låtsades ej höra de späda barnens skrik, då de förgäves sökte suga mjölk ur sina mödrars tomma bröst.

Folket svalt ihjäl mitt ibland överflödet! Han — slottsherrn — endast skrattade, då han såg och hörde allt detta runt omkring sig. Han var liksom ett av de djur — vampyrer kallade — vilka suga blodet och livskraften ur andra levande varelser.

Då ledο vi förfärligt och vi lida ännu. Djupa sår fingo vi. Vem skall läka dem? Jo, ni! Ungdomen skall göra det! Hos er finns friskt strömmande blod, ni ha krafter. Varje år tåga vi ut och mönstra våra skaror och hylla er på hoppets dag. Det är den 1 maj. Då flyta floderna fria från bojor — isen har brustit. Allt börjar leva ett nytt liv i naturen. Allt börjar gro och växa. Det blir knoppar och blommor.

Då komma vi arbetare tillsammans, som hela året varit inestängda i trånga och kvava fabriker och verkstäder. Vi tåga ut på stora, öppna slätter. Då skola vi hålla gudstjänst. Röda flaggor — samma färg, som rent och friskt blod har — fladdra över våra huvuden. Våra hjärtan klappa livligare då vi tänka på er — på ungdomen. Det är ni, som slutligen skola segra. Eder har förunnats den härliga lotten. Till eder står vårt hopp. Ni skola aldrig svika vår heliga sak. Troget skola ni städse hålla samman, stödja och hjälpa varandra. Då *måste* ni segra».

Han tystnade. Men den hänfödda ungdomsskaran brast ut i ett klingande jubel, som ekade långt bort över grantopparna och tycktes gå morgonrodnaden till mötes, som svagt visade sig i öster bebadande solens snara uppgång och en ny dag.

M. K.

Man kan prenumerera

på »Solstrålen» å varje poststation.

Pris pr $\frac{1}{12}$ år 85 öre; $\frac{1}{2}$ år 55 öre.

Hösåtarna.

Av Verner von Heidenstam.

Det var en gång för länge sedan en ljus midsommarnatt, då allt gräset doftade och hela skogen stod vaken. Tjuv-Kajsas pojke, som hade smugit sig ned till herrgården för att se folket dansa, kom ensam ut på gårderna. Ensam hade han också fått stå hela kvällen vid loghörnet ett långt stycke från de andra, ty ingen brydde sig om honom, och ingen talade någonsin till honom, så vida det inte gällde att gripa honom i örat och säga: Det var väl du, kan jag tro, som tog mina äpplen i natt. Nu skall du få! — Och då susade det och small om kinderna på honom, så att han såg sju solar.

Hans mor bodde i en liten eländig koja uppe i skogen, och runt omkring den var det bara vassa stenar. Hon brukade gå omkring i bygden, krokig och enögd och med en stor risknippa på ryggen. Hon talade aldrig, men ögat blinkade och rullade, och tog någon ifrån henne risknippan och öppnade den, så — titta! — alltid låg där ett fisknät eller ett stycke blekväv eller något annat som icke var hennes eget. Ju mer hon tog, dess fattigare blev hon, och hugg och slag och gråt och hårda ord hörde hemma i hennes stuga.

Tjuv-Kajsas pojke var dammig och svart i ansiktet, och den runda näsan såg ut som ett rött körsbär på en upp- och nedvänd sotig gryta. När han nu kom på gårderna, där man nyss hade slagit med lien och sedan satt upp hela skörden på störrar för att den skulle torka, blev han rädd. Han tyckte, att höstackarna, som stodo där med sina träspjut i långa led, sågo ut som en här av lurviga och skäggiga gästar, och han sprang, ja, han sprang, så att hjärtat flög i halsgropen. Var sommar hade han sett dem komma tillbaka och ställa upp sig på åkrarna, och alltid kallade han dem rätt och slätt hösåtarna; men aldrig hade de så skrämt honom som nu i skumrasket. När han såg sig omkring, begynte de också att röra på sig och springa bredvid honom på vardera sidan om vägen, väl två eller tre hundra stycken. Hu, hu, vad det knastrade och frasade och rasslade och stampade! Slutligen måste han stanna för att hämta andan, och nu såg han, att gastarna också stannade, och då märkte han, att det bara var därför, att han själv sprungit, som han tyckt, att de också hade rört sig. Ha, ha! Då blev han med ens modig, kan du tro, och ritade med foten i sanden på vägen och drog slidkniven och försökte att tälja

en pipa av stjälken till en hundloka oah hoppade jämfota över diket och satte sig och steg upp och gick kors och tvärs framåt och hittade på de underligaste konsterna och upptåg.

— Hösåtar, hösåtar! ropade han. Varför komma ni aldrig till mor mins stuga?

När han hade hunnit upp till kyrkbacken, satte han sig på stättan, som ledde över kyrkogårdsmuren. Lindarna där inne stodo orörliga, och kyrkfönstren glödde i midsommarnatten, och klockstapelns såg ut som en stor gubbe med hatt, men lika modig var han för det.

— Hösåtar, hösåtar, ohej! ropade han. Varför komma ni aldrig till mor mins stuga?

Men då stack det till i honom, och han fick stora ögon, ty nu började hösåtarna röra sig igen, fast han själv satt stilla. De stötte med sina träspjut och tassade och pustade, och det knastrade i höet, och långsamt och tungt och vaggande kommo de rad efter rad upp till muren och samlades kring gossen. Där stötte de alla med ens sina träspjut i marken, och den störste och lurvigaste hösåten böjde på huvudet och sade:

— Vi hörde dig ropa oss. Vad önskar du, barn? Vet du inte, att jag är den väldige Solvolme, hösåtarnas kung!

Nu var det åter slut med modet hos Tjuv-Kajsas pojke, och han satt på sned och bet i pekfingerets knoge och kunde icke finna på något annat än att med den svagaste och ängsligaste viskning taga om sitt:

— Hösåtar, hösåtar, varför komma ni aldrig till min mors stuga?

Solvolme fortsatte att tala, och hans stämma lät som mullret, när lastade skrinor rulla in på en loge.

— Vad talar du om mor dins stuga? Vilken trevnad och välfägnad har du där att giva mitt följ? Vem bjuder gäster, som inte kan mottaga dem? En gång i forna tider i ett avlägset land samlades min skara var sommar hos en fredsäll hövding, som hade ett slott av bara vit marmor. Hövdingadottern brukade själv komma ned till oss med sin silverskära, och hon var så fager, att jag ville kora henne till min härskarinna och brud och aldrig lämna henne. Men jag bedrog mig på henne, ack, jag bedrog mig! En sommar, när vi återvände, hade den fromme hövdingen dött, och genast lät hon hamra sin skära till ett svärd och trädde en brynja över sin dräkt och steg till häst med allt sitt folk. Brand och härskri fyllde luften, och dag för dag glesnade min skara, ty hösåtarna trivas aldrig bland våldsåd och svärdshugg. Ingen omhuldade oss längre. Jag var den siste, som dröjde, och slutligen vandrade också jag med tunga steg min färde, och när hövdingadottern kom tillbaka med fångar

och byte, stodo hennes marker tomma. Hon hade guldallrikar, men ingenting på tallrikarna; hon hade tre hundra rövade hästar i stallet, men ingenting i krubborna, sedan vi hade gått. På den tiden vaknade min misstro mot människorna.

Tjuv-Kajsas pojke satt och stirrade. Det gick runt för honom, och han visste icke, om han hade somnat och drömde, eller om han var vaken, och om igen stammade han, men ännu tystare:

— Hösåtar, hösåtar, varför komma ni aldrig till mor mins stuga?

— Mor dins stugal fortfor Solvolme och ruskade på sitt stora huvud, så att ax och strå prasslade. Jag ser på ditt svarta, tovigga hår, att mor din och du måste stamma från de småväxta och onda människor, som, klädda i ludna djurskinn och med urhålkade trästammar till båtar, smögo kring här bland skogarna, när vi kommo hit upp i forna tider. De stucko efter varandra med flintknivar, och hur de vinkade och vinkade, kunde vi, hösåtar, aldrig förmå oss att gå dem nära. Det var först utanför de stilla klostermurarna, som vi riktigt började att trivas, och där lärde vi oss älska klockringning. Gosse, vill du kalla oss till mor dins stuga, så stig upp var morgon med solen och ring i en klocka.

Tjuv-Kajsas pojke hade ingen klocka och icke heller någon att ringa för, det visste han bäst själv, och han klättrade ned från stättan och smög utefter muren med händerna på stenarna, och först när han hunnit ett stycke bort stannade han och vinkade.

— Kom med, hösåtar! ropade han.

Men då han såg dem stå dröjande i skymningen och dimman och hörde, hur de viskade till varann i nattvinden, och hur de suckade, började han springa och tordes ej se tillbaka. Han tyckte, att han icke kände igen sig själv, och han höjde handen som till ett löfte. — Så blev det då slut på den natten.

Och åren gingo med sommar efter sommar, men icke såg Tjuv-Kajsas pojke några hösåtar komma till stugan. Likväl steg han upp var morgon med solen och plockade sten efter sten ur åkern och ryckte upp enbuskarna med roten. Under tiden växte han själv, och när han bäddade modern bakom den kyrkogårdsmur, där han hade suttit under midsommarvakan, var han redan en bredbröstad och ståtlig ungersven. Hans stuga vart honom allt kärare och ibland kunde han klappa stockarna, som man klappar sin häst. När stugan blev så mycket för honom, vad begynte han då icke också känna för hela den vida bygd, ur vilken våra fäder plockat stenarna för att kunna bjuda hösåtarna välkomna!

Hur det så var, fick han en vacker sommarkväll syn på en liten skygg och förlägen Hösåte,

som kom och ställde sig utanför stugfönstret och tittade in.

Han sade ingenting, men han blev het om kinderna, och han ställde så, att han fick flera män till hjälp och en vällingsklocka, som klang var morgon. Ingen kunde längre rätt förstå, hur han fått namnet Tjuv-Kajsas pojke, och för var sommar kommo allt fler och fler hösåtar, och den tjugonde sommaren höll han bröllop.

Handklaver och fioler spelade och bössor smällde och ute på åkern, där hösåtarna ställt upp sig i tredubbla led, hade själva den väldige Solvolme rest sig till hela sin höjd och godmodigt stött sitt träspjut i marken.

— Hösåtar, hösåtar, — ropade Tjuv-Kajsas pojke, så att det sjöng i knutarna, — välkomna till mor mins stuga!

Så blev bröllopsbordet utlyft i det fria med både ostkaka och tårta, och spelmän och gäster och hösåtar stodo om varann. Det blev sedan där i gården ett bruk, och var sommar, när Solvolme hade kommit, möttes ungdomen om kvällen och dukade efter dansen hösåtarnas bord mitt ute på åkern.

Tre bud.

Av Karl-Erik Forsslund.

Mitt första bud, min gosse, lyder så:

Var ärlig!

Om också hycklarna du syns besvärlig,
om rädda gubbar runka jässor grå
och maktens trålar knyta nävarna,
om åsnorna dig sparka båd gul och blå
och skatorna dig skratta ut och råvarna
dig kalla dum — stå på dig du, var ärlig
ändå!

Mitt andra bud, min son, har samma halt:

Var ärlig!

Här spelar ormen öm och kärlig,
här svär man falskt i bok och tidningsspalt,
här faller ifrån predikstolarna
ett rägn av löguer, och själar mördas kallt
med slöa dolkar gömda under kjolarna,
och äran från dig stjåls, men strunt, var ärlig
trots allt!

Och hör mitt sista och mitt enda bud:

Var ärlig!

Blott En är stor och skön och hög och härlig,
Och Sanning är hans namn och Ljus hans skrud.
Låt dunkelmännen fritt förbanna dig
och nagla dig på kors och få av din hud,
de skola likväl aldrig övermanna dig,
men du skall se dem dö, är blott du ärlig,
vid Gud!